

שלום מאחינו במזרח הרחוק

(שיחה עם רבה של שאנחיי הרב אשכנזי)

לפני כמה ימים בא ארצה הרב הכולל של שאנחיי, הרב אשכנזי, המכהן שם בכהונתו כרב ראשי מזה עשרים שנה וכבר הספיק לרשום דף מפואר בתחילת חיבתו הרוחנית הנדירה והוא במזרח הרחוק, בעסקנותו הרבנית ובפעולתו הציונית, ניצלתו את ההזדמנות ובאתו בשיתוף עם הרב הנכבד, שהואיל למסור לקוראי "הצופה" פריסת שלום חיה מיוחדת המזרח הרחוק בכלל ומיהדות שאנחיי בפרט.

— כשעליתי לכסא הרבנות בשאנחיי לפני עשרים שנה — פתח הרב אשכנזי בדבריו — נמצא שם קיבוץ יהודי ועיר בקרב המיליונים הנכרים שישבו בממלכה הבריטית העולמית שאנחיי, כ-3000 יהודים יוצאי רוסיה וכ-1000 יהודים ספרדים יוצאי ארצות שונות. מצבם של קוראי מן יהודים אלו היה מבוסס על פי רוב, הם עסקו בסחר היצוא והיבוא וקשרו קשרי מסחר בין שוקי עולם מרוחקים ב"יותר ובין שאנחיי בדרך כלל עשתה שאנחיי רושם של עיר רושית ואנכי, בתפקידי כרב, השתדלתי בכל מאמציי כמי להחיות את חיי הדת בקהילת שאנחיי חיי שלי. מיניתי שוחטים והשגחתי עליהם כדי, לימדהו דף גמרא ליהודים באים בימים יום-יום, אבל מטרתו הראשית להקים שם "תלמוד-תורה" למען חינוכות של בית רבם ומוסדות תורה והרבות יש ראל למען הנוער. לא עלתה בידי בומן ה"ראשון, אך כעבור שנים, ב-1934, כשעלה היטלר ימ"ש לשלטון בגרמניה, התחילו זורמים לשאנחיי זרמי הפליטים וב-1941, עת הגיעו לשאנחיי למעלה מ-1000 פליטים יהודים מפולין, מהם למעלה ממחציתם רבנים ובחוריי ישיבה. אך בינתיים פרצה מלחמת אמריקה ואנגלים ביאפאן ושאנחיי ניהקה לגמרי מעולם החוץ. בימים הראשונים הלוח כמה מאות העשירים היהודי רוסיה סכומים על חש"בון הג'וינט, על מנת להחזיר להם מאמריקה אחרי המלחמה. אך כשגמשה

המלחמה והלכה קצו ידם מהלוחות ו-17 אלף הפליטים נשארו ללא עזרה. שנת 1942 היתה שנה איומה לפליטים, שנת רעב במובנה הפשוט של המלה. היו מקרים שפליטים גועו מרעב ממש.

אני, כמובן, בתורת רב לשלוש הקהילות, לא שקטתי במכוני לנוכח המצב האיום של המוני פליטים רעבים יחסרי כל. במיוחד לא שקט מצפוני לנוכח 500 לומדי תורה שקימו את התורה מעוני ועם כל סבלות הרעב שלהם לא פסק פיהם מגירסה השתדלתי בדרכים שונות. עד שלבסוף עלה בידי להתקשר עם רח"בי הבל באמצעות שווייץ הנייטרלית ומשם הריצו לי סכומי כסף להקלת העניין והמחסור בקרב הפליטים היהודים בשאנחיי. ברבות השנים הוטב המצב והתחילו מתקבלים אצלי סכומי כסף גדולים מ"מועד הצלה" באמריקה. בזמן הראשון נתקבלו הסכומים על שמו אחר כך — על שם ראשי ישיבת מיד הרב ר' חיים שמוליביטש ולאחרונה — על שמו שנינו.

אין לתאר במלים, מה נשגבה עקשנותם של 500 בני הישיבה בעמלם בהגדרה בשנות הרעב. ולא עוד אלא אפילו כשקיבלו סיוע לאוכל הוציאו את הכסף להדפסת ספרים לתלמודים, הם בני הישיבות נקטו כלל בידם, כי מוטב להם לרעוב קצת ובלבד שהיו להם ספרים ללמוד בהם. בדרך כלל אותם 500 בני סוף כל סוף "תלמוד תורה" בשנתיים על טהרת השיטה העתיקה של החינוך הישראלי בכל חומר הדיון, לא מצאתי אף 30 נערים בקרב 17 אלף היהודים פליטי היטלר. לא נחתי ולא שקטתי, עד שהגיענו ב"ה היום לידי כך, שב"התלמוד תורה" לומדים למעלה מ-200 נערים וב"בית יעקב" — כ-150 נערות וכולם כאחד הם בניהם ובנותיהם של פליטי גרמניה. 30 נערים בגיל קשיש שהתחילו ב"תלמוד תורה" ללמוד "אלף בית" כבר עברו לפני שנה לישיבת מיד.

בהשפעת בני הישיבות (היינו: ישיבת מיד, ליבאוויטש ו"הכמי לובלין") והמוסדות לדרדק' חוללו 350 הנערים והנערות מהפכה בבתי הוריהם והכריחו את הוריהם לסגור הנויותיהם בשבת, להתקין מטבח כשר בבית, ולשבר כל כלי הטרפה הקודמים. הודות להם נשתנה לחלוטין פרצופו של היישוב היהודי ב-שאנחיי. בפעולה זו נתמכו במידה יתירה על ידי הפדרציה הציונית (אחדות כל המפלגות הציוניות) בשאנחיי, שבראשה עומדי נציג "הפועל המזרחי" מר. א. גרודיניץ והוא מנהל פעולה כבירה בתזומי חינוך הצביון הדתי של היישוב היהודי בשאנחיי.

פרק לעצמו מהווים חיי הקיבוץ היהודי בשאנחיי אחרי שהורה מידי היאפא-נים, רובם של 17 אלף הפליטים קשרו עתידם לארץ ישראל למן הרגע הראשון. בעת ההרשמה שהותקנה למענם, להיכן ידעתם לנסוע, נרשמו רובם לארץ ישראל, אפילו הללו שלא היתה להם כל זיקה תהילה לארץ אבות. לעומה זה הפליטים מפולין נרשמו כולם עד אחד לארץ ישראל. ארכו הימים ובשלב קבוצות שלימה של בחורים הגיעו ויזויות מארצות הברית ומקאנאדה ולא רצו להשתמש בקווי הם סבלו ממחלות ועמדו בעקשנות שלא להגר לאמריקה. הם המטירו מכ"ב ספרים ומברקים על קרוביהם ויודעיהם בארץ ישראל — והכל מטעם אחד: רבות שבענו גלות שאנחיי ואין את נפשנו לילך עוד לגלות אמריקה או לגלות שאנחיי.

למעלה משנה עמדו 500 בני הישיבות במלחמתם, שלא לנסוע לאמריקה. הם קיוו, כי הרב הראשי הגר"א הרצוג ישיג מטעם הסוכנות כמה מאות סרטיפיקאטים בשבילם, אבל בגלל המצב המדיני לא יצאו לפועל. בעטיו של דבר ההליטו בני הישיבות לנסוע לאמריקה ולקאנאדה נסיעת ארץ ישראל לא להשתקע שם, בהדגשה כפולה ומכופלת "לפי שש"ה אלמלא כך לא היו מסכימים בשום פנים לנסוע. כולם עזבו כבר את

שאנחיי והראשונים שבהם נמצאים כבר באמריקה או בשאנחיי. ועכשיו הם מה-כיים להזדמנות הראשונה שתינתן להם לעלות ארצה ולהמשיך כאן בלימוד התורה, כי "אין תורה כותרת ארץ ישראל". כדאי לציין כי שלושה נערים, בני פליטים מיוצאי גרמניה, ידבקו בישיבות למדינות הים.

— הוא הדבר — המשיך — בידי למסור בנוגע להאומייר מאמשינוב הרב ר' שמעון קאליש שליטיא ומשפחתו. כשי יצאת מטעם משאנחיי לארץ ישראל חייכה לאניה שתסיעהו לאמריקה מאחר שכ"ל עניניו ועניני בני משפחתו להכות לטר-טיפיקאט ולא נסתייע הדבר ביזם לעלות לארץ ישראל. אולם גם הרבי ובנו ונכדיו לא ישלימו אף רגע אחד עם המחור שבה להשתקע באמריקה. משם ישלכו במאמציהם להחיש עלייתם לארץ ישראל.

אף בקרב הפליטים הבעל הביתיים מפר לין השוהים עוד בשאנחיי רבים המתעקשים ומתעקבים בשאנחיי, אף על פי שהיה ביכולתם לנסוע לאמריקה הצפונית או הדיומית עוד לפני שנה. בקוצר נשימה קולטים הם כל ידיעה מארץ ישראל, הם יושבים ומצפים לסרטיפיקאטים, הוש"ש הם ישמא קשה יהיה להם להינתק אחר כך מאמריקה לארץ ישראל, יושבים הם בשאנחיי ומצפים לישועה.

אולם אף על פי שהיסוד הדתי המאורי"ג, בני הישיבות, עזבו את שאנחיי, לא הלכה השפעתם לאיבוד והאווירה שם אחרת היא מכל וכל. בקיבוץ היהודי הולם שוב דופק דתי-לאומי.

אך אם רב סיפוקי במסירת פריסת שלום נאה משאנחיי תעגם נפש"בבואי למסור פריסת שלום מיישוב יהודי אחר במזרח הרחוק, מהקיבוץ היהודי הגדול בתאריין, עד שנה 1941 נחשבה הארבע למרכז החשוב ביותר ביהדותו במזרח הרחוק. שם היה מושב המועצה הלאומית היהודית של המזרח הרחוק וקהילת האר-בין מנתה למעלה מ-8000 יהודים — עוד

יהודים שביהודים! הכל השתייכו למחנה הציוני המאורגן ובראשם — העסקן הצ"י יוני הודיע ד"ר קופימאן, גם הסתדרות "מזרחי" חזקה התקיימה שם ובראשה — רבה של הארבע הרב קיסליב.

עכשיו, הכל נשתנה לרעה. אך כבשו הסובייטים את הארבע ניתקה הקהילה מיתר חלקי משותפתיה. הדבר היהודי שנו דע הוא, כי מיד לאחר הכיבוש הרוסי נאטר ראש המועצה הלאומית ד"ר קריפ-מאן וחוגה מארבעין, כך גם היה גור-לו של עסקן "המזרחי" וראש הקהילה בר הארבעין ר' אלטר אורלובסקי. ביהם לך בה של הארבעין ידוע, כי החמק לחקירה ונחזרו אחרי כך, כאמור, אין כל קשר עם הארבעין ואין יודעים מה עלה להם של "המזרחי" שם ולמנהלו הרב יבין.

לעומת זה חיים יהודי קהילת טן-טסיין במצב מוזקק, עיר זו נכבדה בירי הסטי-נים ומינם יושבים בה כמה אלפים יהודים, יהודים כשרים וטובים. יש להם ועד קהילה מאורגן יפה ורב אב"ד יקר הרב לוויין הפועל גדולות ונצורות בשמ"ח חינוך הדתי. השם יאה בעודם, שישירות שלום במזרח הרחוק. אף הם, יהודי טן-טסיין, עם כל מצנם החמור המבוסס, נכ-ספים בכל מאמדם לעלות לארץ ישראל.

— ביהם לבואי ארצה — סיים הרב הנכבד — השקפה נפש מזה שנים לבוא לארצנו הקדושה, כי מלבד הדחיפה שבי-חיבת הארץ, הרי יש לי כאן הורים, בן וקרובי משפחה. חבל שהווייה שבידי מו-עדה להצני שנה בלבד — רצוני לשמור כאן יותר. בשנת העדרי התחמל קהילת שאנחיי בידי התני הרב צבי ווילנר.

רבו הלאותי בדרכי משאנחיי ארצה, "חבלי עליה" שבימינו מטוס סטיעני משאנחיי לבצרה שבאמריקה. שם נתעכבה 14 יום וממשלת איראק לא הסכימה ב-שום אופן לתת לי וויזה לארץ ישראל — ממדינה ערבית אין יהודים נוסעים לארץ ישראל! — אמרו. באין ברירה נא-לצתי לשוב על עקבותי לקאראטשי, על גבול הודו ומשם טסתי ובאתי ארצה.

ל. ב. ין